

Vad är arkivvetenskap?

Red. Ann-Sofie Klareld & Karolina Wiell

ISBN 978-91-90055-55-7 (online), <https://doi.org/10.37852/oblu.346>

ISBN 978-91-7844-584-4 (tryck, Gidlunds förlag, Möklinta, 2026)

Nya arkivteorier inom och utanför arkivvetenskapen

SAMUEL EDQUIST

<https://orcid.org/0000-0002-8287-0426>

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.346.c783>

© Samuel Edquist, 2026

Denna text är licensierad under CC-BY, Erkännande. (Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>) Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men verkets upphovsperson måste anges.

Abstract

I kapitlet introduceras ett antal nya arkivteorier som på olika sätt skiljer sig mer eller mindre radikalt från de traditionella arkivprinciper som växte fram från 1800-talets slut och som länge dominerat inom arkivväsendet och i disciplinen arkivvetenskap. Dessa hade sin tyngdpunkt i proveniensprincipen och bestod till stor del av att utmejsla kriterier för att avgränsa och beskriva arkiv och arkivalier, vilka tenderade att ses som passiva avlagringar av administrativa och byråkratiska mekanismer. Under de senaste 50 åren har man dock inom arkivvetenskapen utmanat och kritiskt diskuterat denna traditionella arkivteori, och i kapitlet ges utrymme åt de nya arkivteorier som gått längst i att betona maktkritiska och minnespolitiska aspekter av arkiv, liksom de som vill vidga arkivbegreppet till att även inkludera icke-skriftliga uttryck. Kapitlet ger också exempel på de nya förståelser av arkiv som uppkommit utanför arkivvetenskapen under de senaste decennierna – ett fenomen som ibland kallats den arkivaliska vändningen (the archival turn). Humanioraforskare och konstnärer har där tenderat att sysselsätta sig med arkiv med teoretisk inspiration från namn såsom Michel Foucault och Jacques Derrida. Kapitlet diskuterar de beröringspunkter som finns mellan arkivteorier inom och utom arkivvetenskapen, och avslutas med en uppmaning till än mer utbyte och dialog över disciplingränserna.

Nya arkivteorier inom och utanför arkivvetenskapen

SAMUEL EDQUIST

Vad är arkivteori? Beroende på vem du frågar kommer du att få olika svar. Inom arkivvetenskapen kommer du att få höra om den nederländska handboken, Jenkinson, Schellenberg, proveniens, appraisal, Terry Cook och kanske *records continuum*. Men det finns idag en annan arkivvärld; i andra humanistiska ämnen och i konstvärlden brukar det numera i stället nämnas personer som Jacques Derrida och termer som *arkivfeber* och att studera arkiv *along the grain* när arkiv kommer på tal. Det har uppstått en flora av arkivteorier utanför arkivvetenskapen, som ofta benämns med termen *den arkivaliska vändningen* (*the archival turn*). Dessa har i viss mån snappats upp även inom arkivvetenskapen – hittills dock främst i andra länder.

Det här kapitlet försöker ge en introduktion till det mångfacetterade akademiska landskap där arkiv studerats och teoretiserats under de senaste decennierna, genom en diskussion om vad jag kallar *nya* arkivteorier – som både finns inom och utom arkivvetenskapen. Med nya arkivteorier menar jag sådana förståelser av arkiv som helt eller i stor utsträckning avviker från den traditionella arkivteori som växte fram från 1800-talets slut och som vi framför allt känner inom arkivväsendet självt och i disciplinen arkivvetenskap. Än idag utgår arkivvetenskapen i mångt och mycket från en kärna av begrepp och principer framsprungna ur det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets arkivteori. Dessa hade sin tyngdpunkt i proveniensprincipen och utmejslandet av kriterier för att avgränsa och beskriva arkiv (*fonds*, *archives*) och arkivalier¹ (*records*). I

¹ Även om denna term nog uppfattas som lite ålderdomlig av många, så är den väl värd att återerövra som svensk term för *records*. Den är bredare och flexiblare än *arkivhandling*, som kan reserveras för sammanhang när man behöver följa den juridiska terminologin i svenska offentliga arkiv.

och med 1900-talets informationstillväxt utvecklades denna arkivteoretiska kärna med fördjupade diskussioner om informations-/arkivvärdering (*appraisal*) och i och med digitaliseringen har det lett till olika omtag i hur arkivbildning kan och bör förstås. Men det kan sägas fortleva en arkivteoretisk kärna som kallats bland annat (i mer positiva ordalag) *det arkivaliska paradigmet*² och (i mer kritiskt och revisionistiskt syfte) *evidensortodoxin*.³ Den kan sägas utmärkas av följande:

- Proveniensprincipen: arkiv avgränsas efter arkivbildare – som endast kan vara entydiga organisationer eller personer – och arkiven bildas endast av de arkivalier som arkivbildarna själva skapat eller tagit emot och behållit
- Holism: arkiven är betydelsebärande i sig själva (mer än summan än de enskilda arkivalierna)
- Hierarki: arkiv klassificeras och ordnas hierarkiskt
- Evidentialism: arkiven är i första hand bevis (*evidence*) över skeenden inom en arkivbildare
- Ontologisk realism: vi kan nå sann kunskap om historiska tillstånd eller skeden – och arkiven gör det möjligt
- Skriftkulturens primat: arkivalier kan bara vara skriftliga eller i annan materiell form bära på information eller evidens⁴

I detta arkivparadigm ingår bland annat att man gör en skarp skillnad gentemot bibliotek och museer, och likaså mot de *samlingar* som ofta kallas arkiv. Definitionen går också hand i hand med det sätt som arkiv definierats i lagstiftningen och förvaltningsapparaten – både rent generellt men alldeles särskilt i Sverige tack vare de offentliga arkivens ovanligt starka koppling till lagstiftningen alltsedan tryckfrihetsförordningen

² "The archival paradigm": Anne J. Gilliland, *Enduring Paradigm, New Opportunities: The Value of the Archival Perspective in the Digital Environment* (Washington 2000), <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED440660.pdf>.

³ "The evidential orthodoxy": Victoria Hoyle, *The Remaking of Archival Values* (Abingdon 2022), kap. 2.

⁴ Ett undantag har dock alltid kunnat ges för föremål som är direkt knutna till i övrigt traditionella skriftliga arkivalier, t.ex. bevismaterial i en förundersökningsakt.

1766. Detta har också grundmurat arkivteorins och arkivvetenskapens traditionella koppling till arkiven i större statliga institutioner.

Mycket av arkivvetenskapen under de senaste runt 50 åren har utmanat och kritiskt diskuterat denna traditionella arkivteori. Några strömningar befinner sig tydligt inom den klassiska arkivteorins domäner, exempelvis det som ibland kallas neo-Jenkinsonianism hos bland andra Luciana Duranti, där man ändå måst omformulera och uppdatera centrala arkivprinciper som evidens och autenticitet för att fungera i en digital värld. Andra försök på området gör i högre grad en brytning med den disciplinära traditionen, exempelvis *records continuum*-modellen som utmanar principen om arkivalier såsom fixerade, liksom de som bejakar ökad konvergens med andra ABM-institutioner.⁵ I det här kapitlet kommer jag dock att diskutera de som går ännu längre, genom att i princip bryta med den traditionella proveniensprincipen eller med principen att arkivalier per definition är av skriftlig natur. Det är alltså de som här får representera *nya* arkivteorier inom arkivvetenskapen, men gränsen är förstås flytande mellan dessa (ofta kallade *postmoderna* teorier) och övriga, såsom den ovan nämnda *records continuum*-modellen.⁶

Vad som däremot utmärker arkivteorierna utanför arkivvetenskapen är att de generellt sett saknar fotfästet i det arkivaliska paradigmet från tiden runt 1900. De blir därför nya arkivteorier per definition, just för att de uppstått från ett annat håll. Det är dock svårt att dra en entydig gräns mellan arkivvetenskaplig arkivteori och övrig arkivteori. Inte ens om man vill utgå från olika arkivteoretikers disciplinära tillhörighet är det alldeles enkelt. Arkivvetenskapen brukar oftare än motsatsen vara anknuten till andra discipliner på universiteten både i Sverige och utomlands (i Sverige är de fåtaliga forskarutbildningarna knutna till data- och systemvetenskap eller biblioteks- och informationsvetenskap), och akademiska arkivvetare har ofta en disciplinär bakgrund i andra ämnen.⁷

⁵ T.ex. Gilliland (2000).

⁶ Jfr James Lappin, "Two Archival Canons", *Archives and Records* 43:2 (2022), s. 180–187, som gör en skarp uppdelning av vad han kallar "the archival science canon" och "the post-modern canon" – där det sistnämnda ändå består av arkivvetare som Cook, Harris och Caswell.

⁷ Internationellt t.ex. Terry Cook (historia), Eric Ketelaar (rättshistoria), Joan M. Schwartz (geografi och senare konstvetenskap), Brien Brothman (historia).

Kontentan med detta kapitel blir därför kanske lika mycket att komplicera och röra ihop, som att reda ut och lägga saker i prydliga fack. Jag hoppas att detta ändå kan bidra till en utökad korsdisciplinär diskussion om arkiv. Trots allt är det ännu så att forskning om arkiv tenderar att bedrivas som i olika fåror, där man har ganska bristande kännedom om varandra. Svensk arkivvetenskap – åtminstone den som bedrivs vid universitet och högskolor – har ännu i mycket liten utsträckning gett sig in i diskussioner med arkivdiskurser utanför arkivvetenskapen.⁸ Till övervägande del har man också koncentrerat sig på att forska om det samtida arkivväsendet. Arkivhistoria – som tidigare under 1900-talet var ett vanligt forskningsområde inom den lilla arkivvetenskapliga miljö som främst bedrevs av arkivarier på Riksarkivet och landsarkiven och som då hade forskningstid i tjänsten – studeras numera främst i andra discipliner. Intressant nog har det där under de senaste dryga tio åren skrivits flera arkivhistoriska doktorsavhandlingar som är av högsta relevans även för arkivvetare och arkivarier.⁹

I det följande kommer jag att först diskutera några exempel på nya arkivteorier som framför allt emanerat utanför arkivvetenskapen, för att sedan glida över till några fall där det snarast är inom det arkivvetenskapliga fältet som de utvecklats. Men som kommer att framgå finns det många överlappningar över disciplingränserna, både i själva idéerna som sådana och genom att de förmedlats och diskuterats över disciplingränserna – även om det samtidigt finns goda förutsättningar för än mer fördjupade möten över ämnesklyftorna.

⁸ Ett viktigt undantag är Karl-Magnus Johansson vid Riksarkivet Göteborg, som i flera projekt och publikationer utforskat det nya och bredare arkivteoretiska fältet, särskilt i relation till filmen och konstvärlden. Ett mycket läsvärt exempel är "Inscription: An Expanded Editor's Note" i Karl-Magnus Johansson (red.), *Inscription* (Göteborg 2018), s. 1–82.

⁹ Idéhistoria: Emma Hagström Molin, *Krigsbygets biografi: Byten i Riksarkivet, Uppsala universitetsbibliotek och Skoklosters slott under 1600-talet* (Göteborg 2015); Matts Lindström, *Drömmar om det minsta: Mikrofilm, överflöd och brist, 1900–1970* (Lund 2017); Johan Fredrikzon, *Kretslopp av data: Miljö, befolkning, förvaltning och den tidiga digitaliseringens kulturtekniker* (Lund 2021). Mediehistoria: Charlie Järpval, *Pappersarbete: formandet av och föreställningar om kontorspapper som medium* (Lund 2016). Litteraturvetenskap: Tim Berndtsson, *The Order and the Archive: Freemasonic Archival Culture in Eighteenth-Century Europe* (Uppsala 2020).

Den arkivaliska vändningen utanför arkivvetenskapen

Låt oss börja med det arkivteoretiska landskap som växt fram under senare decennier utanför arkivvetenskapen. Redan 1969 hade Michel Foucault lanserat ett arkivbegrepp i *Vetandets arkeologi* som senare ofta refererats och citerats, om än kanske sällan använts för att studera konkreta arkiv. I *Vetandets arkeologi* betecknade *l'archive* (i singularis) den yttersta ramen för de diskurser som kan uttryckas i ett givet tillfälle. Denna betydelse skiljer sig förstas enormt från de konkreta arkiven, *les archives* (i pluralis). Foucaults *Vetandets arkeologi* var en lära om detta arkiv: "det generella systemet för utsagornas bildning och ombildning".¹⁰

Från slutet av 1980-talet men framför allt från 1990-talets mitt exploderade dock intresset för arkiv inom olika humaniorämnena, inte minst i den engelskspråkiga världen. Det var då som termen *den arkivaliska vändningen* (*the archival turn*) myntades, men även därefter och fram till idag produceras mängder av artiklar och böcker som grundar sig i denna så kallade vändning. Fältet är väldigt brett och närmast spretigt, och kan inte sammanfattas på någon sida.¹¹ Jag väljer därför att lite närmare beskriva tre olika strömningar, som jag kallar den *dekonstruktivistiska*, den *medieteoretiska* och den *minnesteoretiska*. I varierande grad erbjuds här perspektiv på arkiv som i olika utsträckning faktiskt saknats i den gängse arkivvetenskapen. I fråga om det minnesteoretiska fältet handlar det dock framför allt om att detta är ett forsknings- och teoriområde som arkivvetenskapen har goda förutsättningar att ansluta sig till i högre grad, snarare än att man där teoretiserat arkiv på ett reellt nytt sätt. Mitt val av dessa tre fält innebär dock samtidigt att andra delar av den utomarkiv-

¹⁰ Michel Foucault, *Vetandets arkeologi* (Lund 2002 [1969]), s. 155–161, citat s. 159. För en än mer initierad diskussion om Foucaults arkivbegrepp, se Knut Ove Eliassen, "The Archives of Michel Foucault", i Eivind Røssaak (red.), *The Archive in Motion: New Conceptions of the Archive in Contemporary Thought and New Media Practices* (Oslo 2010), s. 29–51.

¹¹ För översikter om detta fenomen, se t.ex. Marlene Manoff, "Theories of the Archive from Across the Disciplines", *Portal: Libraries and the Academy* 4 (2004), s. 9–25; Carolyn Steedman, *Dust: The Archive and Cultural History* (Manchester 2001), kap. 1; Eric Ketelaar, "Archival Turns and Returns: Studies of the Archive", i Anne J. Gilliland, Sue McKemmish and Andrew J. Lau (red.), *Research in the Archival Multiverse* (Clayton, Victoria 2017), s. 228–268.

vetenskapliga arkivteorin i stort sett utelämnas, exempelvis olika teorier om hur den mänskliga kroppen kan fungera som ett arkiv.¹²

Den dekonstruktivistiska arkivteorin

Att den arkivaliska vändningen exploderade vid 1990-talets mitt kan säkert till stor del förklaras med Jacques Derridas skrift om arkiv från 1995, *Mal d'Archive – Une Impression Freudienne*, samma år översatt till engelska, *Archive Fever: A Freudian Impression*. Passagerna om arkiv i boken har därefter citerats enormt många gånger, även om många också konstaterat att de som citerat boken sällan tagit fasta på att boken snarare handlar om minne, historieskrivning och psykoanalys än om arkiv i egentlig mening.¹³

Jacques Derridas arkivbegrepp är både abstrakt och konkret. Han betonade att ordet arkiv kommer från grekiskans *arkhē*, och han inskräppte dess dubbla mening: *commencement* och *commandement* – ursprung/början respektive makt. Tidiga arkiv i antikens Grekland var byggnader (*arkheion*) där höga ämbetsmän (arkonter) slog vakt om officiella dokument. Derrida framhöll dessutom arkivets centrala roll för att förstå maktförhållanden i samhället som helhet. Följande passus brukar väldigt ofta citeras:

[T]here is no political power without control of the archive, if not memory. Effective democratization can always be measured by this essential criterion: the participation in and access to the archive, its constitution, and its interpretation.¹⁴

Derrida utgick från Freuds psykoanalys i sin strävan att förstå arkiven som en effekt av två motstridiga drifter: dels en överallt närvarande döds- och

¹² Se dock nedan i avsnittet "Att vidga arkivbegreppet". Ett annat höjintressant fält som inte tas upp här är hur konstvärlden intresserat sig för arkiv, se t.ex. Sven Spieker, *The Big Archive: Art from Bureaucracy* (Cambridge, Mass. 2008). En mer kritisk analys av arkivdiskurser inom konstvärlden utförs i Sara Callahan, *Art + Archive: Understanding the Archival Turn in Contemporary Art* (Manchester 2022).

¹³ Se Steedman (2001), kap. 1–2; Callahan (2022), s. 40.

¹⁴ Jacques Derrida, "Archive Fever: A Freudian Impression", *Diacritics* 25:2 (1995), s. 9–11.

förstörelsedrift som verkar för att utplåna arkiven, dels en lyckoprincip som motverkar denna förstörelse.¹⁵ Det som Derrida kallar arkivsjuka alstras både av denna motsättning och drivkraften att söka efter arkivet som det mest arkaiska uttrycket för ursprunglighet.¹⁶

Medan ovanstående passager framför allt brukar användas för att göra Derrida till en auktoritet vad gäller relationen mellan arkiv och makt, finns det passager som mer anknyter till själva arkivbildningen i konkret mening. Han betonar då de teknologiska, politiska, ekonomiska och sociala förutsättningarna för arkivens tillblivelse – en process han kallar arkiviseringen (eng. *archivisation*, fr. *archivation*). Med det begreppet aktualiseras frågor som: i vilka former uppstår arkiven? I vilka medier? Vad sällas bort och blir inte arkiverat?¹⁷

Det här påminner onekligen om något som är synnerligen bekant för arkivarier och arkivvetare: att de arkiv som lämnats för eftervärlden gallrats efterhand, att det skett ett urval. Derridas förståelse av arkiv går dock längre än så, eftersom den ingår i en radikal kritik av det dominerande förhållningssättet till arkiv och historia. Medan den gängse reaktionen inför det faktum att arkiven endast representerar en liten del av det som någon gång skrivits tenderar att bli att man ändå utgår från de spår som finns och utifrån dem söker teckna den mest sannolika historien, så går Derrida ett steg längre. Vi kan inte endast räkna med de arkiv vi som något så när säkert kan ana har gallrats eller försvunnit, utan måste också räkna med en i princip oändlig mängd arkiv som vi inte har en aning om kunnat existera, eftersom de förflutna tillstånd och skeenden som de skulle ha emanerat ifrån är spårlöst borta.¹⁸

Många arkivvetare i särskilt engelskspråkiga länder kom snart att ta inspiration av arkivteoretiseringen hos Jacques Derrida. Även om det vanligaste bland arkivvetare har varit att – som forskare i andra disci-

¹⁵ Derrida (1995), s. 12–14 och 24; jfr Manoff (2004), s. 11.

¹⁶ Derrida (1995), s. 57.

¹⁷ Derrida (1995), s. 15–19. Derrida exemplifierar här med just den Freuds psykoanalys som han till stor del bygger resonemangen på av franskans *archivation*) för de mer eller mindre medvetna val som görs att alls anse något värt att arkiviseras.

¹⁸ Derrida (1995), s. 43; se även Ethan Kleinberg, *Haunting History: For a Deconstructive Approach to the Past* (Stanford 2017), s. 9–10, 42–45.

pliner – att göra en relativt ytlig läsning och återkommande referera till några få ställen hos Derrida, särskilt de om arkivens maktaspekter, så har några tagit sig an honom mer på allvar. En sådan är den kanadensiske arkivarien och historikern Brien Brothman. I den kanadensiska arkivtidskriften *Archivaria* skrev han 1997 en initierad recension av *Mal d'Archive*, där han avslutade med att betona att Derridas bok inte ger några handfasta metoder eller tips att använda som enkla verktyg, men "those who are interested in rethinking the concept of archives as a public space, as a regulative source of authority, as a strategic concept, and as a mediative technological principle, however, may find the treacherous work of reading (let alone summarizing) Derrida's work worthwhile".¹⁹ Ett par år senare återkom han i samma tidskrift med en essä om varför de flesta arkivarien ignorerade eller tog avstånd från Derrida, och förklarade det främst med att de flesta arkivarien är ointresserade av filosofi (inte minst på senare år på grund av en trend i yrket att framstå som "business-like"²⁰ – pragmatiska nyckelfigurer för sin organisations effektiva drift) samt att det finns en svåröverbryggad klyfta mellan Derridas och andras textualitetsperspektiv å ena sidan och å andra sidan den traditionella arkivarienormen om arkivalier såsom fixerade och autentiska.²¹

En annan framstående arkivvetare som teoretiserat vidare utifrån Derrida är nederländaren Eric Ketelaar. Han menade att Derridas begrepp arkivering saknade ett viktigt första element, nämligen vad som föranleder att arkivdokument över huvud taget skapas. Ketelaar lanserade därför termen *arkivalisering* (engelska *archivalisation*),²² något som sedermera fått ett ganska stort genomslag, även utanför arkivvetenskapen.²³

¹⁹ Brien Brothman, "Declining Derrida: Integrity, Tensegrity, and the Preservation of Archives from Deconstruction", *Archivaria* nr 48 (1999), s. 67.

²⁰ Brien Brothman (1999), s. 67.

²¹ Brien Brothman, recension av Archive Fever, *Archivaria* nr 43 (1997), s. 189–192; Brien Brothman (1999), s. 64–88.

²² Eric Ketelaar, "Archivalisation and Archiving", *Archives and Manuscripts* 27:1 (1999), s. 54–61; Eric Ketelaar, "Tacit Narratives: The Meanings of Archives", *Archival Science* 1:2 (2001), s. 132–133.

²³ I Sverige inte minst i flera texter av historikern Malin Thor Tureby, t.ex. "Kontextualisering och (åter) användning: Att arbeta med arkiverade intervjuer", i Malin Thor Tureby & Lars Hansson (red.), *Muntlig historia: I teori och praktik* (Lund 2015), s. 79–95; se även Sofie Lindeberg, *Pålsbranschen som lokalt kulturarv: Kulturarvsskapande processer i Tranås 1938–2025* (Linköping 2025).

Sydafrikanen Verne Harris är kanske den internationellt kände arkivvetare som mest konsekvent tagit fasta på Derridas verk. Förutom att han liksom många andra pekat på hur Derrida betonar arkivens maktdimensioner, har han också fört resonemangen vidare och inte minst sökt sig vidare till Derridas övriga verk och filosofi.²⁴ Det innebär bland annat ett inskräpande av hur arkivbildning ofta sker genom oreglerade processer, filter och mellanstationer som är svåra att planera och kontrollera, men som alla påverkar slutresultatet:

And thirdly, if archival records reflect reality, they do so complicitly, and in a deeply fractured and shifting way. They do not act by themselves. They act through many conduits – the people who created them, the functionaries who managed them, the archivists who selected them for preservation and make them available for use, and the researchers who use them in constructing accounts of the past. Far from enjoying an exteriority in relation to the record, all these conduits participate in the complex processes through which the record feeds into social memory.²⁵

Den medieteoretiska frånan om arkiv

Ytterligare ett annat spår är den så kallade mediearkeologin, som växt fram framför allt i Tyskland. Dess stora affischnamn är Friedrich Kittler, och strömningen utmärks av ett mycket starkt fokus på hur medieformers rent materiella aspekter påverkat inte bara medierna i sig själva, utan även andra delar av samhället såsom politik och byråkrati. Istället för den information som medierna innefattar, är denna strömning alltså främst intresserad av de icke-diskursiva effekterna av medieformer (papper, film, digitala infrastrukturer) och anslutna infrastrukturer (pärmar, skrivmaskiner etc.) – och hur konkreta medietekniker påverkar vad vi kan veta och säga. Kittler själv berörde inte specifikt arkiven, men fältet

²⁴ Se t.ex. Verne Harris, *Ghosts of Archive: Deconstructive Intersectionality and Praxis* (Abingdon 2022).

²⁵ Verne Harris, "The Archival Sliver: Power, Memory, and Archives in South Africa", *Archival Science* 2:1–2 (2002), s. 65.

har fått en mer explicit arkivkoppling genom bland annat Wolfgang Ernst och Cornelia Vismann.

Den här arkivnära delen av mediearkeologin hos Ernst och Vismann har på ett förtjänstfullt sätt visat att arkiv oftast har samlats in med andra syften än att bevara historien. Detta påminner i rätt stor omfattning om vad klassisk arkivteori i Jenkinsons tradition brukat påpeka, och hur teknologiska och organisatoriska praktiker genom historien påverkat hur vi har bevarat och systematiserat kunskap torde också vara en sorts allmängods i informationsvetenskapen.²⁶

Man tenderar här även att vända sig starkt mot en romantisk syn på arkiv såsom ingångar till ett autentiskt förflutet, driven av en längtan efter äkthet.²⁷ Cornelia Vismann kritiserar forskare som tror att arkiv innehåller den verkliga sanningen. Hon menar att historiker ofta ser arkiv som autentiska spår av historiska händelser, utan att granska dem kritiskt.²⁸ Omvänt kan man kanske identifiera en sorts överbetoning hos Vismann av de fysiska aspekterna av arkiv och andra medietekniker, av hur akter sattes samman, hur pärmar systematiseras, med mera. Den tyska mediearkeologin har också kritiserats för en sorts teknisk determinism.²⁹ I fråga om digitala arkiv går det absolut att spåra sådant hos Ernst, inte minst ett väldigt starkt betonande av digitala arkiv såsom flytande och ofixerade – och resonemanget leder lätt till att digitala arkiv inte kan vara annat än oregerliga och ständigt föränderliga.³⁰ Att det faktiskt gjorts och görs en hel del – inte minst tack vare hjälp från mer praktikinriktade former av arkivvetenskap – för att bemästra de digitala miljöernas flytande natur och ändå upprätthålla någon form av arkivbeständighet i digitala miljöer, borde definitivt kunna komplettera det mediearkeologiska perspektivet.

Till skillnad från Derrida är den tyska mediearkeologin hittills ganska sällan uppsnappad inom arkivvetenskapen, åtminstone inte i den

²⁶ Se t.ex. Geoffrey C. Bowker, *Memory Practices in the Sciences* (Cambridge, Mass. 2005.)

²⁷ Se t.ex. Wolfgang Ernst, *Sorlet från arkiven: Ordning ur oordning* (Göteborg 2008 [2002]), s. 22–23, 30–37 och 40–46.

²⁸ Cornelia Vismann, *Lagen och arkivet: Akternas mediehistoria* (Göteborg 2017 [2000]), s. 40–44.

²⁹ Jussi Parikka, "Archival Media Theory: An Introduction to Wolfgang Ernst's Media Archaeology", i Wolfgang Ernst, *Digital Memory and the Archive* (Minneapolis 2012), s. 6–12.

³⁰ T.ex. Wolfgang Ernst, *Sorlet från arkiven: Ordning ur oordning* (Göteborg 2008), s. 92–98.

engelskspråkiga världen eller i Sverige, men det finns undantag³¹ och säkerligen förutsättningar för ytterligare korsbefruktnings. Detsamma gäller förstås medieteorier och medievetenskap i vidare mening, där det finns naturliga överlappningar med arkivvetenskap då det ju finns ett gemensamt intresse för medier som informationsbärare och/eller informationsförmedlare. Forskningsområdena verkar hittills dock vara ganska separata vad gäller konkreta forskningsaktiviteter.

Minnesteorierna och arkiven

Det mångdisciplinära fältet kring minnes- och kulturarvsteorier är något som egentligen består av annat än arkivteorier, men det är ändå i allra högsta grad relevant för arkivvetenskapen. Forskningen i minnes- och kulturarvsstudier brukar ofta nämna arkiv lite i förbigående, medan museers och olika samhälleliga aktörsgruppers minnes- och kulturarvsbruk studerats betydligt oftare.

Det bör dock nämnas att arkiv begreppsliggjorts på ett mer metaforiskt sätt bland två av de största minnesteoretiska ikonerna: den franske historikern Pierre Nora och den tyska litteraturvetaren Aleida Assmann. Nora menade i en ofta citerad text att ett *arkivminne* är karakteristiskt för det moderna samhället. Detta är besatt av att arkivera och bevara allt fler aspekter av mänskligt liv i materiell form (skriftlig och annat), på bekostnad av det muntliga minnet som förs vidare utan stöd av dokument och monument. För Nora är (de mer konkreta) arkiven också en typisk minnesplats, en av de konstruerade institutioner för att bevara det förflutna som är typiska för det moderna samhälle där man förlorat ett äldre och föregivet mer naturligt förhållningssätt till det förgångna. Detta innebär en ökad benägenhet att medvetet skapa spår som ska berätta om det förflutna:

³¹ Bland undantagen i arkivvetenskaplig litteratur finns dessa antologier, där Wolfgang Ernst är representerad med kapitel: Frans Smit, Arnoud Glaudemans & Rienk Jonker (red.), *Archives in Liquid Times* (Den Haag 2017); Sue Breakell & Wendy Russell (red.), *The Materiality of the Archive: Creative Practice in Context* (Abingdon 2024).

Minnesplatserna föds ur och lever av känslan av att det inte finns något spontant minne, att man måste skapa arkiv, upprätthålla årsdagar, organisera högtider, hålla griftetal och protokollföra handlingar eftersom dessa verksamheter inte är naturliga.³²

Hos Assmann betecknar *arkiv* alla de lagrade artefakter, texter, arkivalier, med mera som ansamlats i ett samhälle, men som till skillnad från dess motsats *kanon* inte är aktivt cirkulerat, och inte aktivt närvarande i minneskulturen.³³ Även om detta metaforiska arkivbegrepp kan tyckas svårt att översätta till arkivvetenskapen, torde om inte annat den minnesteoretiska ramverk som Assmann byggt upp, och där arkiv–kanon-dualiteten är en av delarna, vara värt att konsultera även för arkivvetare i högre utsträckning än hittills.³⁴

Exempelvis skulle Assmanns åtskillnad mellan aktiv och passiv glömska kunna vara användbar i forskningen om *appraisal* – samtidigt som arkivvetare säkert kan spetsa till resonemangen ytterligare om det tillämpas på konkreta arkiv. Assmann själv avslöjar nämligen en ganska traditionell och förenklad bild av faktiska arkiv. Hon har exempelvis en problematisk beskrivning av arkivarier som närmast passiva väktare utan agens, till skillnad från akademiker eller konstnärer: "As part of the passive dimension of cultural memory, however, the knowledge that is stored in the archive is inert. It is stored and potentially available, but it is not interpreted. This would exceed the competence of the archivist. It is the task of others such as the academic researcher or the artist to examine the contents of the archive and to reclaim the information by framing it within a new context."³⁵

³² Pierre Nora, "Mellan minne och historia: Platsernas problem", i Johan Redin & Hans Ruin (red.), *Mellan minne och glömska: Studier i det kulturella minnets förvandlingar* (Göteborg 2016 [1989]), s. 86.

³³ Aleida Assmann, "Canon and Archive", i Astrid Erll & Ansgar Nünning (red.), *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook* (Berlin & New York 2008), s. 97–107; se även Aleida Assmann, *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives* (Cambridge, Engl. 2011 [1999]), s. 327–332.

³⁴ För vidare diskussion om potentialen i Assmanns teoribygge för arkivvetenskapen, se Eric Ketelaar, "Archives, Memories and Identities", i Caroline Brown (red.), *Archives and Recordkeeping: Theory into Practice* (London 2014), s. 141–142 och 146–148.

³⁵ Assmann (2008), s. 102–103.

Trots allt kan ändå minnesteorier av detta slag ses som ett värdefullt teoretiskt komplement till arkivvetenskapen. Även om det finns goda skäl att exempelvis poängtera de specifika mekanismer som skiljer ut arkiv från samlingar, bibliotek och museer – så bör man också erkänna de gråzoner som finns och de gemensamma problematiker som finns mellan arkivering och annan form av ansamling av materiella och immateriella spår för en nära eller avlägsen framtid.

På så sätt blir det möjligt att exempelvis utforska det som David Lowenthal kallat en "anal-retentiv besatthet" för att bevara saker, inklusive arkiv, vilket dock tenderar att skapa en sorts motreaktion som har funnits sedan antiken: att *befria sig* från ett alltmer ohanterligt överflöd av information.³⁶ Ett sådant synsätt kan exempelvis komplettera de gängse motiven till gallring som arkivvetare brukar diskutera (ideologiska skäl, ekonomiska skäl, befria arkiven från redundans).

Men på samma sätt som arkivvetenskapen har mycket att hämta från minnesteorier i andra fält,³⁷ så finns även förutsättningar för det motsatta. Som nämndes tidigare har minnes- och kulturarvssfältet en slagsida mot museer och andra arenor för historie- och minneskultur, och det finns skäl att påstå att kännedomen om arkivens specifika mekanismer och egenart är något mer begränsad. Här kan alltså arkivvetare bidra till det vidare fältet. Ett exempel är när Laura Millar beskrivit relationen mellan arkiv och en vidare minneskultur genom att begreppslicgöra arkivalier som *avtryckare (triggers)* eller *prövostenar (touchstones)*, som kan sätta igång minnesprocesser och föreställningar om något i det förflutna, men som kräver användarens aktiva tolkning och läsning.³⁸ Arkiv och arkivalier är alltså inte kulturarv eller minnen i sig själva. För Millar blir

³⁶ David Lowenthal, "Archives, Heritage, and History", i Francis X. Blouin & William G. Rosenberg (red.), *Archives, Documentation, and Institutions of Social Memory: Essays from the Sawyer Seminar* (Ann Arbor 2006), s. 195–196.

³⁷ Många arkivvetare har kritiserat det egna ämnets bristande kännedom om diskussionerna kring minne och kulturarv utanför den egna disciplinen, förutom ovan nämnde Ketelaar t.ex.: Trond Jacobsen, Ricardo L. Punzalan & Margaret L. Hedstrom, "Invoking 'Collective Memory': Mapping the Emergence of a Concept in Archival Science", *Archival Science* 13:2–3 (2013), s. 226–239; Caroline Brown, "Memory, Identity and the Archival Paradigm: Introduction to the Special Issue", *Archival Science* 13:2–3 (2013), s. 87.

³⁸ Laura Millar, "Touchstones: Considering the Relationship between Memory and Archives", *Archivaria* nr 61 (2006), s. 114.

arkivariens roll den att vara *förmedlare* mellan arkiven och dem som ska använda sig av och tolka dem, alternativt som *författare* som själva kan påverka vad som ska minnas och därmed bidra till minnespolitiken.³⁹

Makt och rättvisa: att vidga arkiv(ari)ens uppdrag

Så över till några exempel när nya arkivteorier i högre grad emanerat inifrån arkivvetenskapen själv. Makt och minne är ofta centrala i sådana sammanhang – ja rent generellt kommer det följande främst att handla om de delar av arkivvetenskapen som värjer sig från ett ortodox arkivparadigm från tidigt 1900-tal där arkivariernas uppgift var att passivt ta emot, ordna och vakta arkiven såsom autentiska spår från arkivbildare som inte fick kontamineras och ändras.

Idag framhålls ofta och med rätta hur arkiven och arkivbildningen innefattar maktaspekter av olika slag. De arkiv som lämnas för eftervärlden bevaras i högre grad i staten än i civilsamhället, och de rika, mäktiga och styrande har traditionellt kunnat prägla arkivens handlingar – det är deras röster som hörs, medan de breda lagren och marginaliserade är på sin höjd spårbara i arkiven när de är *objekt* för maktutövning av olika slag. När arkivens maktaspekter beskrivs utanför arkivvetenskapen, brukar man ofta stödja sig på Derrida eller på historiska antropologer såsom Michel-Rolph Trouillot och Ann Laura Stoler som tagit fasta på arkivens roll för exempelvis kolonial maktutövning.⁴⁰ Förutom att arkivvetare kan finna mycket av intresse i de sistnämnda, tycks kännedomen utanför arkivvetenskapen vara starkt begränsad om att relationerna mellan arkiv, makt och minnespolitik förts inom arkivvetenskapen i åtminstone ett halvt sekel.

³⁹ Margaret Hedstrom, "Archives and Collective Memory: More than a Metaphor, Less than an Analogy", i Terry Eastwood & Heather MacNeil (red.), *Currents of Archival Thinking* (Santa Barbara 2010), s. 173–176.

⁴⁰ Michel-Rolph Trouillot, *Silencing the Past: Power and the Production of History* (Boston 2015 [1995]); Ann Laura Stoler, *Along the Archival Grain: Epistemic Anxieties and Colonial Common Sense* (Princeton 2009).

Sådana idéer pläderades i USA redan under 1970-talet, då bland annat termen *activist archivists* myntades som ett ideal: arkivarier borde än mer aktivt påverka hur arkiven bildas så att de bättre avspeglar samhället, genom att fylla i arkivens luckor. Man skulle alltså gå längre än att påverka bevarande och gallring i redan befintliga arkiv.⁴¹ Samtidigt lanserade Hans Booms i Västtyskland en sorts planerat dokumentationsarbete med liknande syften: där målet var att arkiven avspeglade hela samhället på bästa möjliga sätt.⁴² På 1980-talet blev *documentation strategy* en modeterm i USA genom Helen Samuels, även om den också kombinerades med ett delvis annat syfte än att ge en rättvisare bild av arkiven, nämligen av att man identifierade att det ofta var svårt numera att skilja mellan olika arkivbildare. Den ökade integrationen av olika institutioner, tillsammans med den snabba tillväxten av information, gjorde att många allt mer fann att man måste skifta blicken från arkivbildningen i enskilda organisationer, och i stället på en mer övergripande nivå försöka göra urval av lämpliga arkiv och arkivalier för bevarande till framtiden.⁴³

In på 2000-talet har den här maktkritiska strömningen i arkivvetenskapen fortsatt att frodas, och med tiden även influerad av de poststrukturalistiska teorier som runt 1990 blev populära inte minst i den nordamerikanska arkivvetenskapen, där exempelvis Terry Cook inskräppte att postmodernismen såsom vår tids dominerande intellektuella epok måste påverka arkiven.⁴⁴ Som redan framskytnat tidigare kom det också att innebära korsbefruktnings med exempelvis Derridas arkivteorier, inte minst hos Verne Harris vilken liksom Terry Cook hör till de rätt fåtaliga arkivvetare som man ibland kan se bli refererade utanför arkivvetenskapen.⁴⁵ Men även utifrån andra teoretiska horisonter har det fortsatt att

⁴¹ F. Gerald Ham, "The Archival Edge", *The American Archivist* 38:1 (1975), s. 5–13; Howard Zinn, "Secrecy, Archives, and the Public Interest", *Midwestern Archivist* 2:2 (1977), s. 14–26.

⁴² Hans Booms, "Society and the Formation of a Documentary Heritage", *Archivaria* nr 24 (1987 [1972]), s. 69–107.

⁴³ Helen W. Samuels, "Who Controls the Past", *The American Archivist* 49:2 (1986), s. 109–124; Helen Willa Samuels, *Varsity letters: Documenting Modern Colleges and Universities* (Metuchen & London 1992).

⁴⁴ Terry Cook, "Electronic Records, Paper Minds: The Revolution in Information Management and Archives in the Post-Custodial and Post-Modernist Era", *Archives & Manuscripts* 22:2 (1994), s. 300–328.

⁴⁵ Inte minst den närmast klassiska artikeln Joan M. Schwartz & Terry Cook, "Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory", *Archival Science* 2:1–2 (2002), s. 1–19.

produceras mängder av läsvärd forskning inom arkivvetenskapen om arkivens maktaspekter på olika sätt – om gallringspolitik, om hemligstämplingar, om skevheter i arkiven.⁴⁶

Bortom proveniensprincipen: aktiv minnespolitik för de marginaliserades arkiv

Som redan nämnts är det vanligt att ta fasta på att samhällets marginaliserade hittills varit mindre representerade i arkiven, men försök att påverka arkivbildningen inom den offentliga sfären har sina begränsningar: juridiska regelverk skapar gränser för hur mycket en arkivarie kan påverka. Arkiv utanför myndighetsvärlden är inte på samma sätt reglerade av lagstiftning och byråkratiska normer, särskilt inte i mindre föreningar och över huvud taget inte när vi kommer ner till enskilda individer och till grupper av olika slag som inte är formaliserade organisationer.

I Sverige har det dock rått en föreningskultur där man i hög grad anammat liknande normer för administration och byråkrati som finns i den offentliga sektorn, så även om man här i hög grad samlar sina arkiv i egna arkivinstitutioner så har själva arkiveringen i regel skett på sätt som påminner starkt om dem i offentlig sektorn (exempelvis genom att använda sig av allmänna arkivsystemat). Det har dock utvecklats en ny form av sociala rörelser med andra och mer informella organisationsformer. Det är också särskilt där som man i börjat anknyta till den form av gräsrotsarkiv som florerat på andra håll, och som i engelskspråkiga länder gett upphov till en egen arkivteoretisk strömfåra – kring gemenskapsarkiv (*community archives*). Här har man byggt vidare på traditionerna från 1970-talet om aktivistiska arkivarier, och i många fall än starkare utmejslat en ny och vidgad syn på vad arkiv är, bortom den traditionella proveniensprincipen med dess statligt-administrativa tankegod och ganska passiva arkivarieroll.

⁴⁶ T.ex. Randall C. Jimerson, *Archives Power: Memory, Accountability and Social Justice* (Chicago 2009); David A. Wallace et al. (red.), *Archives, Recordkeeping and Social Justice* (Abingdon 2021).

Litteraturen kring gemenskapsarkiv bygger mer eller mindre starkt på utgångspunkten att de marginaliserades egna röster hittills varit frånvarande i arkiven. Syftet med gemenskapsarkiv är att stärka de underordnades kulturella och sociala sammanhållning och identitet, och det brukar anses som en grundförutsättning att man själva tar kontroll över sin minnespolitik, inte förlitar sig på de traditionella arkivinstitutionerna, att initiativ för att skapa egna arkiv sker på sina egna premisser.⁴⁷ Syftet är att ”uppnå mer demokratiska, inkluderande och holistiska arkiv, tillsammans, där man lyssnar mycket mer på medborgarna än på staten, samt respekterar ursprungsbefolkningars kunskapssystem, vittnesbörd [evidence] och minnen”.⁴⁸

Här befinner vi oss långt från den klassiska arkivteorins syn på arkiv som anhopningar av arkivalier som formas naturligt av och inom formella organisationer. Gemenskapsarkiven omformulerar proveniensprincipen radikalt: här samlar man aktivt in berättelser, böcker och föremål, liksom gärna (kopior av) handlingar från andra arkiv.⁴⁹ Några exempel på gemenskapsarkiv med sådana uttryckliga syften har bildats i Sverige på senare år, såsom Queerrörelsens Arkiv och Bibliotek (QRAB).⁵⁰ Samtidigt finns ändå en hel del drag av detta friare förhållningssätt till den klassiska arkivteorin sedan länge i de existerande enskilda arkivinstitutionerna i Sverige, exempelvis att man ganska obekymrat kunnat finna sig i en gråzon gentemot museiverksamhet – genom att inkludera föremål i arkivsamlingarna eller att bedriva aktiv samtidsdokumentation. Bevekelsegrunderna har då dock oftare varit så att säga mer traditionellt museala än emancipatoriskt minnespolitiska.

⁴⁷ Jeannette A. Bastian, ”Memory Research / Archive Research” i Anne J. Gilliland, Sue McKemmish & Andrew J. Lau (red.), *Research in the Archival Multiverse* (Clayton, Victoria 2017), s. 284.

⁴⁸ Terry Cook, ”Evidence, Memory, Identity, and Community: Four Shifting Archival Paradigms”, *Archival Science* 13:2–3 (2013), s. 116; se även Jeannette A. Bastian, ”The Records of Memory, the Archives of Identity: Celebrations, Texts and Archival Sensibilities”, *Archival Science* 13:2–3 (2013), s. 121–131, vari pläderas för ”cultural archives” bortom de västerländska normerna om arkivalier som textdokument.

⁴⁹ Se t.ex. Michelle Caswell, ”Inventing New Archival Imaginaries: Theoretical Foundations for Identity-Based Community Archives”, i Dominique Daniel & Amalia Levi (red.), *Identity Palimpsests: Archiving Ethnicity in the U.S. and Canada* (Sacramento 2014), s. 35–55.

⁵⁰ <https://qrab.org>.

Att vidga arkivbegreppet: bortom den västerländska skriftnormen

En tendens som också ofta ingår i de redan ovan nämnda strömningarna är att söka vidga förståelsen av vad ett arkiv är, bortom dess traditionella koppling till skriftliga dokument och andra former av informationsbärande fysiska medier. Förutom att som visats ovan luckra upp gränserna mot andra ABM-institutioner, och öppenheten för att skapa helt nya arkivalier när det finns luckor som behöver fyllas, så vill man också öppna upp arkivbegreppet så att det även omfattar andra kulturformer än de traditionellt skriftliga. Exempelvis har Jeannette A. Bastian talat om "levande kulturarkiv", där vissa av arkivalierna kan vara av den traditionella fixerade sorten, medan andra är "rörliga, flyktiga, efemära – danser, muntliga framträdanden, dräkter, folktraditioner".⁵¹

Denna vidgning av arkivbegreppet som även inkluderar exempelvis muntlig minnesträdning, går inte sällan hand i hand med en postkolonial/dekolonial och/eller urfolksteoretisk kontext. Som en parallell till exempelvis kritiska vithets-/rasstudier eller kritiska kulturarvsstudier, har också *kritiska arkivstudier* (*critical archival studies*) lanserats på senare år. En portalfigur inom denna strömning är nordamerikanskan Michelle Caswell, som ger en sorts sammanfattande uttryck i monografen *Urgent Archives*. Där framförs en konsekvent kritik av den traditionella arkivteorin såsom genomsyrad av ett västerländskt kolonialt tankegods. Den sägs också vara präglad av en likaså västerländsk syn på tid och historia såsom en linjär utveckling mot något bättre. Icke-västliga folk (liksom minoriteter/urfolk inom Västvärlden) har dock enligt Caswell ett helt annat förhållningssätt till arkiv. Där används inte arkiv för att finna information om skeenden i *det förflutna* med implicit eller explicit syfte att påverka något i *framtiden*. I stället tjänar de till att stärka och artikulera den egna gruppens röst här och nu, inte för att skapa något hopp om förändring (eftersom det bygger på en linjär västlig tidsupp-

⁵¹ Bastian (2013), s. 122. Se även t.ex. Shannon Faulkhead, "Connecting Through Records: Narratives of Koorie Victoria", *Archives and Manuscripts* 37:2 (2009), s. 60–88; Anne J. Gilliland & Michelle Caswell, "Records and Their Imaginaries: Imagining the Impossible, Making Possible the Imagined", *Archival Science* 16:1 (2016), s. 53–75.

fattning), utan för att påminna om den underordnade positionen i ett ständigt cirkulerande nu.⁵²

Caswells bok har fått ganska stor uppmärksamhet, även om den kan kritiseras – exempelvis för att uppdelningen mellan västliga och icke-västliga tidsuppfattningar inte torde vara så renodlad som den framförs. Hennes och andras vidgning av arkivbegreppet bortom den traditionella skriftliga normen är dock värt att ta fasta på i den fortsatta arkivteoretiska diskussionen. Det finns också intressanta beröringspunkter med teorier om icke-skriftliga arkiv som sprungit fram ur fram i helt andra humanioradiscipliner, till exempel av Ann Cvetkovich om hur psykiska eller fysiska trauman lagras i kroppen såsom ett arkiv,⁵³ eller genom att som Diana Taylor – med exempel från scenkonst och politisk kultur – inskräpa hur immateriella och kroppsliga minnen ("the repertoire") är oskiljaktiga från arkiv i traditionell, materiell mening.⁵⁴

Avslutning

Svensk arkivvetenskap har hittills varit ganska opåverkad av arkivteorierna från andra discipliner. I kursplanernas litteraturlistor förekommer sällan Derrida, Ernst eller Cvetkovich, på samma sätt som det rått brist på arkivvetare i master- och doktorandkurser om arkiv i andra ämnen. På ett liknande sätt har det förhållit sig när vi tittar på forskningsartiklar och akademiska monografier.

I många andra länder ser det lite annorlunda ut. Tidigare i texten har jag nämnt flera exempel på hur arkivvetare främst i andra länder redan

⁵² Michelle Caswell, *Urgent Archives: Enacting Liberatory Memory Work* (Abingdon 2021).

⁵³ Ann Cvetkovich, *An Archive of Feelings: Trauma, Sexuality, and Lesbian Public Cultures* (Durham 2003).

⁵⁴ Diana Taylor, *The Archive and the Repertoire: Performing Cultural Memory in the Americas* (Durham 2003); se även Allan Sekula, "The Body and the Archive", *October* nr 39 (1986), s. 3–64; André Lepecki, "The Body as Archive: Will to Re-Enact and the Afterlives of Dances", *Dance Research Journal* 42:2 (2010), s. 28–48; En svensk forskare som redan kombinerat dessa fält är konstvetaren Astrid von Rosen, se t.ex. "'Dream No Small Dreams!' Impossible Archival Imaginaries in Dance Community Archiving in a Digital Age", i Geraldine Morris & Lorraine Nicholas (red.), *Rethinking Dance History: Issues and Methodologies* (London 2017), s. 148–159.

från 1990-talet tog fasta inte minst på Derridas arkivteorier. Samtidigt måste betonas att det där tidigt också uppstod en kritisk och ibland direkt negativ inställning till de sätt som arkiv diskuterats i andra discipliner. Man har menat att de sistnämnda mer eller mindre uppfunnit hjulet på nytt, ignorerat arkivvetenskapen och gett en skev bild av arkivarier.⁵⁵ Samtidigt finns dock många som bejakar ökad korsbefruktnings mellan arkivvetenskap och andra discipliner.⁵⁶

Det tycks också finnas tecken på samma process i Sverige – kanske helt enkelt för att man förr eller senare stöter på varandra och inser att man har mycket att lära av varandra över disciplingränserna (och som inte behöver leda till att dessa gränser tas bort helt). Mycket finns att vinna på att arkiven än mer hittills belyses över och bortom disciplingränserna, för de teoretiska och vetenskapsfilosofiska frågor som man brottas med och som gärna sätts på sin spets i samband med arkiven, kan inte sägas tillhöra någon viss disciplin.

Arkivvetenskapen bör därför bejaka en ännu större växelverkan med arkivteorier som florerar i andra discipliner. Det omvända gäller i lika hög grad. De diskussioner om arkiv som försiggått i övriga humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen, liksom i konst- och kulturdebatten, har generellt sett sin styrka i att de ansluter till andra teoretiska och filosofiska horisonter än de gängse i arkivvetenskapen. Men ibland brister de i konkretion och begreppslig precision när de närmar sig de faktiskt existerande arkiven, och särskilt där har arkivvetenskapen något att bidra med till övriga discipliner.

⁵⁵ Två av de "saltaste" kommentarerna är: Joan M. Schwartz, "'Having New Eyes': Spaces of Archives, Landscapes of Power", *Archivaria* nr 61 (2006), s. 1–25; Michelle Caswell, "'The Archive' Is Not An Archives: Acknowledging the Intellectual Contributions of Archival Studies", *Reconstruction* 16:1 (2016).

⁵⁶ Se t.ex. Jeannette A. Bastian, "Moving the Margins to the Middle: Reconciling 'the Archive' with the Archives", i Fiorella Foscari et al. (red.), *Engaging with Records and Archives: Histories and theories* (London 2016), s. 3 och 16; Eric Ketelaar, "Archival Turns and Returns: Studies of the Archive", i Anne J. Gilliland, Sue McKemmish & Andrew J. Lau (red.), *Research in the Archival Multiverse* (Clayton, Victoria 2017), s. 238–240.